
Aukin efnistaka vegna framkvæmda við Axarveg, Múlaþingi

Ákvörðun um matsskyldu

1 Inngangur

Þann 19. apríl 2022 barst Skipulagsstofnun tilkynning frá Vegagerðinni um fyrirhugaða aukna efnistöku vegna framkvæmda við Axarveg í Múlaþingi, samkvæmt 19. gr. laga um umhverfismat framkvæmda og áætlana, sbr. lið 2.02 og 13.02 í 1. viðauka laganna.

Skipulagsstofnun leitaði umsagna Múlaþings, Fiskistofu, Hafrannsóknastofnunar, Heilbrigðiseftirlits Austurlands, Náttúrufræðistofnunar Íslands, Minjastofnunar Íslands og Umhverfisstofnunar.

2 Gögn lögð fram

Tilkynning til Skipulagsstofnunar: Aukin efnistaka vegna framkvæmda við Axarveg, Múlaþingi, Matsskyldufyrirspurn. Vegagerðin – VSÓ Ráðgjöf. Apríl 2022.

Umsagnir um tilkynninguna bárust frá Múlaþingi 11. maí 2022, Hafrannsóknastofnun 4. maí 2022, Heilbrigðiseftirliti Austurlands 5. maí 2022, Náttúrufræðistofnun Íslands 20. maí 2022, Minjastofnun Íslands 23. maí 2022 og Umhverfisstofnun 6. maí 2022.

Frekari upplýsingar bárust frá framkvæmdaraðila 2. júní 2022.

3 Fyrirhuguð framkvæmd

Fyrir liggur álit Skipulagsstofnunar um mat á umhverfisáhrifum Axarvegar og Hringvegar um Skriðdal og Berufjarðarbotn frá árinu 2011. Vegagerðin áformar nú aukna efnistöku frá því sem gert var ráð fyrir í ofangreindu umhverfismati, sem svarar til tæplega 200.000 m³ úr fjórum námum í tengslum við framkvæmdirnar á Axarvegi. Tvær af námunum voru til umfjöllunar í matinu 2011 en eru til skoðunar hér þar sem fyrirhugað er að taka meira magn úr þeim en gert var ráð fyrir, en tvær af námunum eru hins vegar nýjar. Auk þess eru til skoðunar tvö efnisvinnslu- og haugsvæði sem ekki voru til umfjöllunar í umhverfismati og eru ekki á skipulagi. Sjá nánar um námurnar í töflu 1.

Námuheiti	Staðsetning (stöðvasetningar nýs Axarvegjar)	Fastnr.	Jarðmyndun/efnisgerð	Land	Flatarmál (m ²)	Magn (m ³)*	Magn í matsskýrslu (m ³)	Ný/gömul
A-4 – Norðan við Tjaldlæk	Náman er í mosagróð jökulruðningsholt ofan við beygju við núverandi veg og rétt neðan við stöðvar 9900-10150.	22931	Holt úr jökulruðningi og klöpp	Vatnsskógar	15.000	90.400	50.000	Ný
A-5 – Norðan við Stóralæk	Mosagróð holt sem jökulruðningi og klöpp fast upp við núverandi veg. Vestan nýrrar veglínu við stöð 13350-13500	22932	Holt úr jökulruðningi og klöpp	Vatnsskógar	8.000	23.000	17.000	Gömul
Norðan við Axarárnes	Klappir, hraunlag, um 400 m norðan við námu E106 (Axarárneseyrar), vestan við stöðvar 11950-12100	22938	Klöpp, hraunlag	Vatnsskógar	6.800	28.000		Ný
Sunnan við Axarárnes	Klapparholt um 300 m sunnan við námu E106 (Axarárneseyrar) austan við stöð 12700-12900	22936	Klapparholt	Vatnsskógar	24.500	124.000		Ný
Öxi 1	Farvegur norðan við Merkjahrygg	22854	Farvegur	Vatnsskógar	8.000	0		Gömul
Öxi 2	Farvegur rétt sunnan Merkjahryggs	22855	Farvegur	Berufjörður II og III	5.000	0		Gömul

Tafla 1. Yfirlit yfir námu-, efnisvinnslu, og haugsvæði. (Úr tilkynningu Vegagerðarinnar).

Frágangur

Lögð verður áhersla á að verktaki gæti þess vel að raska hvergi landi utan framkvæmdasvæðisins, sem er skilgreint sem vegstæðið að viðbættum námusvæðum, vinnslu- og haugsvæðum, og akstursleiðum að og frá þeim, auk svæðis fyrir vinnubúðir. Öll umferð vegavinnutækja verður bönnuð utan framkvæmdasvæðisins.

Fyrirhuguð efnistökusvæði eru öll í grennd við vegsvæðið. Efnistakan verður því í mörgum tilvikum talsvert áberandi frá veginum. Til að draga úr sjónrænum áhrifum verður reynt að haga frágangi þannig að ummerki eftir efnistöku verði hverfandi og lögð rík áhersla á vandaðan frágang í útboðsgögnum.

4 Umhverfisáhrif

Hér er fjallað um umhverfisáhrif framkvæmdarinnar eins og þeim er lýst í framlögðum gögnum Vegagerðarinnar og umsögnum umsagnaraðila.

Áhrif á fornleifar

Í greinargerð framkvæmdaraðila kemur fram að aukin efnistaka muni koma til með að breyta lítið til nokkuð verndargildi fornleifa á svæðinu. Áhrif eru metin óveruleg til óafturkræf. Í fornleifaskráningu kemur fram að fornleifarnar sem um ræðir hafa verið mældar upp og ætti það að vera fullnægjandi mótvægisáðgerð. Vegagerðin mun leita til Minjastofnunar Íslands varðandi mótvægisáðgerðir vegna rasks á ofangreindum fornleifum auk annarra fornleifa sem koma til með að raskast vegna veglínu, samanber fyrirliggjandi umhverfismati og uppfærðri fornleifaskráningu.

Minjastofnun Íslands telur að fyrir liggi fullnægjandi gögn um fornleifar á fyrirhuguðu áhrifasvæði ofangreindrar framkvæmdar og um áhrif framkvæmdarinnar á fornleifar.

Áhrif á landslag, ásýnd og jarðminjar

Í greinargerð framkvæmdaraðila kemur fram að á efnistöku- og efnisvinnslusvæðum séu ekki jarðmyndanir sem njóti verndar.

Umhverfisstofnun bendir á að langmestu umhverfisáhrif vegna lagningar nýs vegar verða á fallett landslag og ásýnd í Berufjarðarbotni. Stofnunin ítrekar að vanda ætti til verka við hönnun skeringa í Berufjarðarbotni þar sem meiri áhersla verði lögð á mótun landslags til að milda sjónræn áhrif, en

til þessa hefur útlit skeringa oft verið ákvarðað að mestu í magnforritum og því eru skeringar hver annarri lík óháð ásýnd nánasta umhverfis.

Náttúrufræðistofnun bendir á að mikilvægt er að allur frágangur við námasvæði, sem og við nýja vegalögn, sé vandaður þannig að sýnileiki og umhverfisáhrif framkvæmda verði í lágmarki.

Múlaping telur mjög mikilvægt að varanlegum áhrifum á ásýnd svæðanna verði haldið í lágmarki með þeim aðgerðum sem kveðið er á um í skýrslu Vegagerðarinnar. Sveitarfélagið leggur áherslu á að við frágang námusvæða verði land mótað með þeim hætti að sýnileg áhrif verði hverfandi.

Áhrif á lífríki vatns

Í greinargerð framkvæmdaraðila kemur fram að gerð var úttekt á vatnalífi á sínum tíma vegna umhverfismats vegagerðar um Öxi og Berufjarðarbotn. Niðurstöðurnar voru þær að bleikuseiði fundust í Axará og í Skriðuvatni. Niðurstöður rannsóknarinnar benda til þess að fána vatnakerfanna sé fremur fábreytt og þéttleiki hennar lítill. Metur Vegagerðin að aukin efnistaka í heild sé talin hafa óveruleg áhrif á lífríki vatns.

Áhrif á vistgerðir

Í greinargerð framkvæmdaraðila kemur fram að á efnistökusvæðum eru vistgerðir nokkuð áþekkar samkvæmt vistgerðakorti Náttúrufræðistofnunar Íslands. Við fyrirhugaða efnistökuastaði einkennist gróðurfar af mó- og moslendi með vistgerðisflákum inn á milli. Á efnistökusvæðum má finna votlendisvistgerðir sem hafa hátt og mjög hátt verndargildi sem eru jafnframt á lista Bernarsamningsins yfir vistgerðir sem þarfnast verndar. Aðrar vistgerðir á svæðinu hafa að mestu lágt til miðlungs verndargildi.

Við undirbúning og hönnun framkvæmdar hefur verið leitast við að draga úr raski á ósnortnu landi eins og kostur er t.a.m. með því að útvíkka skeringar í námur, í stað þess að opna nýjar. Að mati Vegagerðarinnar er óhjákvæmilegt að raska votlendisvistgerðum og vistgerðum með hátt eða mjög hátt verndargildi við fyrirhugaða aukna efnistöku og munu áhrifin líklega verða allt frá því að vera óveruleg til neikvæð sem kunna að rýra verndargildi þeirra, en áhrifin verða staðbundin.

5 Skipulag og leyfi

Fyrirhuguð efnistaka og haugsetning er ekki í samræmi við Aðalskipulag Djúpavogshrepps 2008-2020 og Aðalskipulag Fljótshéraðs 2008-2028, í Múlapingi.

Múlaping veitir framkvæmdaleyfi fyrir fyrirhuguðum framkvæmdum við efnistöku og veglagningu.

Framkvæmdin er háð starfsleyfi Heilbrigðiseftirlits Austurlands skv. reglugerð um losun frá atvinnurekstri og mengunarvarnaeftirlit.

Framkvæmdin kann að vera háð leyfi Fiskistofu þar sem um er að ræða framkvæmdarsvæði innan við 100 m fjarlægð frá veiðivatni, sbr. lög um lax- og silungsveiði.

6 Niðurstaða

Um er að ræða aukna efnistöku vegna framkvæmda við Axarveg í Múlapingi frá því sem gert var ráð fyrir í mati á umhverfisáhrifum lagningu Axarvegar á árunum 2010-2011. Framkvæmdin er tilkynningarskyld til ákvörðunar um matsskyldu samkvæmt 19. gr. og lið 2.02 og lið 13.02 í 1. viðauka í lögum um umhverfismat framkvæmda og áætlaða.

Eðli, staðsetning og eiginleikar hugsanlegra áhrifa framkvæmdar

Við mat á því hvort tilkynningarskyld framkvæmd skuli háð umhverfismati skal taka mið af eðli framkvæmdar, svo sem stærð og umfangi framkvæmdar og mengunar sbr. 1. tölul. 2. viðauka laga nr. 111/2021. Einnig skal taka mið af staðsetningu framkvæmdar og hversu viðkvæm þau svæði eru sem líklegt er að framkvæmd hafi áhrif á, svo sem með tilliti til landnotkunar sbr. 2 tölul. 2. viðauka laga nr. 111/2021. Jafnframt ber að líta til eiginleika hugsanlegra áhrifa framkvæmdar svo sem með tilliti til umfangs, eðlis og fjölbreytileika áhrifa, hverjar líkur séu á áhrifum, tímalengdar, afturkræfni áhrifa og möguleika á að draga úr áhrifum, sbr. 3. tölul. 2. viðauka laga nr. 111/2021.

Framkvæmdasvæðið er nokkuð umfangsmikið auk þess sem um er að ræða aukið umfang efnismagns frá því sem gert var ráð fyrir í matsskýrslu Vegagerðarinnar sem nemur um 200.000 m³, en eins og fyrr segir liggur fyrir álit Skipulagsstofnunar um mat á umhverfisáhrifum á Axarveggar og Hringveggar um Skriðdal og Berufjarðarbotn. Niðurstaða stofnunarinnar var að helstu neikvæðu áhrif framkvæmdarinnar yrðu áhrif á stórbrotið og tilkomumikið landslag á 6-7 km kafla í Berufjarðardal. Skipulagsstofnun taldi að um væri að ræða verulega neikvæð áhrif á landslagið vegna umfangs vegarins og óafturkræfni áhrifanna og að ráðgerð efnistaka myndi að öllum líkindum koma til með að hafa talsverð neikvæð sjónræn áhrif og áhrif á landslag vegna þess magns efnis sem fyrirhugað væri að taka og sökum þess að um marga efnistökuvæði væri að ræða.

Efnistökusvæðin sem nú eru til umfjöllunar eru utan þess svæðis í Berufjarðardal sem Skipulagsstofnun taldi að áhrif framkvæmdarinnar yrðu verulega neikvæð á landslag og ásýnd. Svæðin verða í grennd við núverandi og fyrirhugað vegstæði uppi á heiðinni og utan verndarsvæða, en innan marka Miðhálandisins. Efnistakan mun koma til með að breyta ásýnd svæðisins að einhverju leyti, sérstaklega á áður óröskuðu svæði en áhrifin verða að mestu staðbundin næst námusvæðunum sjálfum. Í ljósi staðsetningar fyrirhugaðra efnistökusvæða telur Skipulagsstofnun brýnt að allur frágangur við námusvæði, sem og við nýja vegalögn, verði vandaður þannig að ásýndarbreytingarnar verði í lágmarki. Þá mun framkvæmdin einnig raska vistgerðum sem hafa miðlungs-, hátt- og mjög hátt verndargildi. Skipulagsstofnun leggur áherslu á að rask á gróðursvæðum utan fyrirhugaðra framkvæmdasvæða verði lágmarkað eins og kostur er og í framhaldinu verði notast við svarðlag og staðargróður til uppgræðslu til að gróðurframvinda taki sem fyrst við sér að framkvæmdatíma loknum.

Varðandi áhrif á lífríki vatns þá áformar Vegagerðin efnis- og haugsetningu inn tveggja lækjarframburðarsvæða og eru svæðin röskuð frá fyrri tíð. Skipulagsstofnun tekur undir með Vegagerðinni að gæta þurfi að því að farvegur verði ekki mjórri, breiðari, grynnri eða dýpri eftir framkvæmdir og að botngerð haldist eins og fyrir framkvæmdir. Stofnunin brýnir að tjarnir, votlendi, lækir og ár myndi órjúfanlega heild og aðgerðir tengdar framkvæmdum ofar í vatnasviðinu geta haft áhrif neðar í kerfinu.

Helstu áhrif framkvæmda verða staðbundið á landslag og ásýnd og í minna mæli á vistgerðir, fornleifar og lífríki vatns. Framkvæmdin raskar ekki svæðum eða jarðmyndunum sem njóta verndar. Umhverfisáhrif efnistökkunnar fela almennt í sér óafturkræf áhrif á jarðminjar, ásýnd og vistgerðir. Með hliðsjón af umfangi, eðli og staðsetningu er þó ekki líklegt að áhrif á ofangreinda þætti verði veruleg en fyrirhuguð framkvæmd er viðbót við mun umfangsmeiri framkvæmd sem hefur haft og mun hafa víðtæk neikvæð áhrif á ýmsa umhverfisþætti, sbr. fyrrnefnt álit Skipulagsstofnunar um mat á umhverfisáhrifum frá árinu 2011. Stofnunin telur að áhrif efnistökkunnar á ásýnd verði nokkuð neikvæð en bundin við afmarkað svæði. Gera má ráð fyrir því að áhrifa efnistöku á ásýnd svæðisins og gróður muni gæta á komandi árum en Skipulagsstofnun telur að draga megi úr áhrifum með vandaðri verktilhögun við efnistöku og frágangi svæðisins sem helst í hendur við frágang eftir veglagningu.

Ákvörðunarorð

Á grundvelli fyrirbyggjandi gagna er það niðurstaða Skipulagsstofnunar að fyrirhuguð framkvæmd sé ekki líkleg til að hafa í för með sér umtalsverð umhverfisáhrif, sbr. þau viðmið sem tilgreind eru í 2. viðauka laga um umhverfismat framkvæmda og áætlana. Því skal framkvæmdin ekki háð mati á umhverfisáhrifum.

Samkvæmt 30. gr. laga um umhverfismat framkvæmda og áætlana má kæra ákvörðunina til úrskurðarnefndar umhverfis- og auðlindamála. Kærufrestur er til 25. júlí 2022.

Reykjavík, 23. júní 2022.

Jakob Gunnarsson

Jón Smári Jónsson